

Терен у нозі (скорочено)

Іван Франко

Іван Франко

Терен у нозі

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Оповідання з гуцульського життя

Старий, хворий Микола Кучеранюк дожидав смерті. Два тижні тому він востаннє керманичував на Черемоші, відігнав чотиритаблову дарабу (сплав, збитий із дерев'яних кругляків) до Кут і відси вернув пішки додому. Вернувся блідий, увесь вечір мовчав і сидів перед хатою високо на шпилі гори, вдивляючися в Черемош. Та другого ранку він прокинувся, жалуючись на болючу колотьбу в боці, почав сильно кашляти та трястись у лихорадці. Покликав своїх трьох синів, сказав їм, що буде вмирати, і велів їм скликати найстарших та найповажніших сусідів, щоб міг у їх присутності виявити свою остатню волю.

По обіді посходилися сусіди, покликано й громадського писаря, який, за приказом старого Миколи, написав його "астамент". Йому зробилося трохи легше, він балакав з людьми і велів своєму наймолодшому синові привезти на другий день панотця, бо хоче висповідатися і запричащатися.

На другий день йому погіршало, гарячка стала дужча, тяжкий кашель майже душив його; він зробився на виду чорний. Приїхав священник.

Але вночі йому полегшало. А другого дня він піддужав настільки, що пополудні міг устати і вийти трохи на свіже повітря. Був чудово гарний, ясний і тихий вересневий день. Старий гуцул усів на старій обрубаній колоді і німо та спокійно вдивлявся у величний краєвид.

У серці Миколи був якийсь неспокій. Напруживши всі свої сили, він зійшов на найвищий шпиль гори, що захищала його хату від заходових вітрів, сів тут на камені і полетів очима в протилежнім напрямі, ніж досі. Микола уважно все розглядав, а коли сонце зайшло, пішов додому.

Від того дня минули вже два тижні. Микола все був "при смерті", а все-таки не вмирав. Лиш його неспокій збільшався раз у раз. Не їв майже нічого, лише десь-колись випивав склянку теплого молока. Його тіло вихуділо, волосся за тих кілька днів побіліло. Спати не міг ані вдень, ані вночі, а як інколи вночі сон його зломить, то зараз починає стогнати і хлипати і прокидається, весь облитий потом тривоги.

У неділю він велів скликати сусідів до себе. Коли усі зійшлися, сказав, що не може вмерти. Йому здавалося, що лежить на ньому якась провина і не пускає душу від тіла.

Сусіди сказали, що не мають гніву в серці на Миколу.

Старий Юра, Миколин ровесник і приятель, спитав, чи не має Микола якого старого гріха на душі. Тоді Микола сказав, що дещо його таки тривожить. І почав розповідати.

Це було давно, коли Микола був ще парубком. Він був тоді найгірший забіяка в селі і найліпший керманич на весь Черемош. Раз брав участь у бійці і багатьом порозбивав голови, а Олексу Когутика так побив, що за кілька неділь його поховали. А сам Микола обійшовся лиш гулями і в понеділок, як би нічого й не бувало, пішов на дарабу.

Він працював з глухим Петром. Вони збили ще досвіта чотиритаблову дарабу в Жаб'ї і, скоро надійшла повінь, рушили Черемошем. Був гарний літній день. Петро стояв при передній кермі, Микола вхопився за задню. Коло обіду вони заплили до Ясенова. Вода була сильна, а вони мали гнати дарабу лише до Вижниці, то не переживали, що вода впаде. Коло Ясенова було багато дітей, які вискочили на дарабу, поки Микола і Петро зайшли в шинок. Коли повернулися, хлопці втекли з дараби. Але коли чоловіки попливли, Микола помітив на заднім кінці дараби хлопця 14 або 15 літ. Він був одягнений бідно, в брудній сорочці зрібного полотна та в чорнім повстянім капелюсі. Він сидів тихо і дивився на воду. Микола стояв коло нього, може, за п'ять кроків. Лиця хлопця не бачив, бо він був обернений. На питання, що він тут робить, хлопець лише простягнув свою ліву руку і показав на супротивний берег. Микола помітив, що рука була незвичайно біла. "Хочеш на той бік?" – спитав Микола. Хлопець потакнув головою, не обертаючися і не кажучи ані слова. "А де ж хочеш висісти? Адже бачиш, що той берег тут усюди стрімкий, нема де ймитися", – сказав Микола. Не обертаючися і не кажучи ані слова, хлопчище помахав своєю сніжно-білою рукою взад, униз рікою, і здавалося, що ані на хвилику не бажав переривати собі оглядання шумливих та шипучих клубів черемошевої води.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Коли дараба перепливла небезпечне місце, Микола спитав хлопця, чи не хоче злізти. Та він знов не відповів, але підійшов на сам край дараби, сів на обрубок кльоца, спустив голі ноги до води, вчепився обома руками за кльоц, а потім, опираючися обома ліктями о кльоц і весь похилений над ним, обернувся так, що ляг черевом на той кльоц і почав помаленьку зсуватися з нього в воду. Поки Микола ще встиг щось подумати, крикнути, рушитися з місця, хлопчище втопився. Миколу обхопила смертельна тривога. Він думав, що необачний хлопчище зараз винирне, почне плисти або бодай буде пару хвиль бовтатися, боротися з водою і він зможе вирятувати його. Але хлопця не було. Петро почав кликати Миколу, бо дараба ставала поперек ріки.

Микола трясся всім тілом, як коли б був сам замордував найближчу, найдорожчу йому людину. Петро мовчав, він не бачив нічого. Коли вони відплили вже геть від того нещасного місця, минули Устеріки і дісталися на більшу, безпечнішу воду, Микола заспокоївся.

Вони вчасно пригнали дарабу до Вижниці, вифасували зароблені гроші, повечеряли, відпочили трохи та накупили, чого було треба додому і ще перед північчю рушили назад у гори, щоб другого дня перед полуднем бути вже дома і йти до косовиці. Про втопленого хлопчища Микола не згадував ані словом.

Так воно тяглося, поки вони не дійшли до Ясенова. Миколу почала бити пропасниця, він послав Петра по горілку, але не зміг її пити. З того часу він ніколи не пив.

Прийшовши додому, Микола постановив собі закинути зовсім керманицьке ремесло і ніколи ані ногою не поступити на Черемош. Та коли другого дня почув біля шинку, що в середу піде найближча повінь, то щось із непереможною силою вигнало його досвіта з хати. У Ясенові обгорнула його та сама дика тривога. Очима він шукав втопленого хлопця.

Коли минуло кілька неділь по випадку, Микола почав розпитувати у Ясенові, чи не пропадав хлопець. Але ніхто не знав і не видав такого хлопця. Страх перемінився звільна на глибокий смуток, на безмежне співчуття з тим бідним хлопчищем, якого ніхто не знав і якого стратою ніхто не журився.

Микола вирішив сповідатися. Піп сказав, що ніякого гріха у втопленні хлопця Микола не має. Та Микола не міг спати вночі, не мав спокою вдень. Згодом він знов висповідався в іншого попа. Той сказав, що Микола мусить молитися, бо трохи завинив.

Раз Микола посварився з жінкою і луснув її топірцем у голову, аж вона без тям покотилася на землю. І тої самої ночі йому приснився той хлопець. У сні чоловік пережив страшні почуття, прокинувся весь облитий потом, січучи зубами. Він почав молитися до бога, але та молитва не заспокоювала. Відтоді хлопець снівся йому час від часу. Один чернець сказав Миколі: "Синочку, даю тобі розгрішення, хоч, їй-богу, й сам не знаю за що. Не завдаю тобі ніякої покути, бо ти сам наложив на себе тяжчу покуту, ніж я міг би наложити". Та миру Микола не знайшов.

А раз Микола навіть побачив у тому місці, де втопився хлопець, руку. І коли Микола прибув на Вижницю і зійшов з дараби, відчув, що хлопець кличе його до себе.

Після такої розповіді сусіди мовчали; ніхто не знав, що порадити Миколі. Нараз заясніло якесь світло на Юровім лиці. Він сказав, що, можливо, то був не справжній хлопець, а якась мара, привид, бо "Не одно видається нам лихом, а воно може бути для нас великим добром. Або й навпаки..."

І тоді Юра розповів історію, що сталася колись з ним. Ще коли він був зовсім малим, одного дня хлопцям і йому схотілося скупатися в Черемоші. Діти бігли до річки, перескакували через вориння, змагалися, хто швидше добіжить. Юра хотів найшвидше добігти, але на його шляху трапилося недобре місце, і здоровенна терняка вбилася йому в п'яту. Він закричав, а товариші тільки насміялися з нього і побігли до річки.

Довго довелося хлопцеві морочитися з ногою. Терен забився глибоко в п'яту; шпичка, відломавшись від сухої гілки, вломалася при самій шкірі, так що нігтями не було за що вхопити, щоб витягти. Хлопець довго витягав. Тим часом товариші уже плавали. Юра ще сидів на стежці і довбав свою п'яту та з завистю чув їх радісні голоси.

Раптом хтось на дорозі почав кричати: "Діти, геть із води! Діти, геть із води! Повінь надходить!" Але діти в купелі так були заняті своїм плюсканням та вівканням, що й не почули того крику. Юра побіг, наскільки міг, щоб попередити друзів. Але побачив вже, як страшний вал наскочив на хлопців і поглинув їх. Пізніше Юра зрозумів, що той терен у нозі врятував його життя.

Тепер йому такою самою видавалася і історія Миколи. Молодим парубком він був п'яниця, забіяка і марнотратник. І не було кому дати Миколі стрим, бо батько помер, а матір, хоч і плакала, і просила, Микола не слухав. А після того випадку Микола зробився зовсім іншим чоловіком, перестав пити, перестав заходити до шинків, водитися з п'яницями та опришками, перестав навіть сміятися голосно. А всі тоді думали, що то жінка його так напоумила.

Микола слухав бесіди старого Юри з напруженою увагою. "Отсе, як ти оповідав нам свій гріх, раптово набігла мені на тямку отся дитяча пригода з терном у нозі. Адже й ти так само безтямно летів на свою загибель. А бог не хотів тобі дати загинути..." – казав Юра. Він вважав, що то був ніякий не хлопчище, що втопився, то Миколине сумління вичарувало ту примару, щоб дати спасенного штурканця.

Смерклося. Сини занесли Миколу до хати. Швидко він заснув, а коли другого ранку сини заглянули до нього, він був уже небіжчик. Його лице роз'яснилося і виглядало, як образ спокою і задоволення. Видно, й душа його перед смертю знайшла здавна пожаданий мир.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу